

ОБМЕЖЕННЯ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ КОРУПЦІЄЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ДОСЛІДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІЙ НАУЦІ**RESTRICTIONS IN PREVENTION OF ADMINISTRATIVE OFFENSES RELATED TO CORRUPTION UNDER MARTIAL LAW IN UKRAINE: RESEARCH IN ADMINISTRATIVE LAW SCIENCE**

Шарій Ю.А.

Запорізький національний університет

Панімаш Ю.В., к.пед.н.,

доцент кафедри управління у сфері цивільного захисту

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля**Національного університету цивільного захисту*

ORCID ID: 0000-0002-5337-6613

У статті увагу присвячено дослідженню в адміністративно-правовій науці обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією як одному із складових елементів загальнонаціональної антикорупційної політики держави. Такі дослідження дозволяють з'ясувати ефективність застосування зазначених обмежень, виявити можливі прогалини в законодавстві та розробити рекомендації для покращення застосування антикорупційних заходів. Доведено, що введення правового режиму воєнного стану на території України актуалізує необхідність таких досліджень з урахуванням сучасних реалій та викликів.

Наголошено на відсутності окремої фахової наукової праці, присвяченої дослідженню обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану. Запропоновано аналізувати зазначене питання з урахуванням двох умовних векторів у сфері наукових досліджень: 1) дослідження особливостей та специфіки правового режиму воєнного стану та 2) дослідження «антикорупційних обмежень», особливостей їх застосування, їх зміст та характеристика. Поєднання цих напрямів дозволить дослідити і з'ясувати специфіку застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану, виявити можливі проблеми правозастосування, простежити тенденції на майбутнє, сформулювати пріоритети для подальших наукових пошуків.

За результатами проведеного аналізу, сформульовано етапи дослідження обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в Україні в адміністративно-правовій науці, визначено їх часові межі та характеристику. Зауважено на певній тенденції щодо спеціалізації доктринальних досліджень застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в Україні, що треба зберегти і надалі, а також забезпечити поглиблене вивчення феномену обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану, їх особливостей, практики застосування.

Ключові слова: воєнний стан, запобігання корупції, заборони, корупція, обмеження, правовий режим, адміністративне правопорушення.

The article focuses on the study of restrictions in the field of preventing administrative offenses related to corruption as one of the components of the state's nationwide anti-corruption policy in administrative and legal science. Such studies allow us to clarify the effectiveness of the application of these restrictions, identify possible gaps in the legislation and develop recommendations for improving the application of anti-corruption measures. It is proven that the introduction of the legal regime of martial law in the territory of Ukraine actualizes the need for such studies, taking into account modern realities and challenges.

It is emphasized that there is no separate scientific work devoted to the study of restrictions in the field of preventing administrative offenses related to corruption under martial law. It is proposed to analyze this issue taking into account two conditional vectors in the field of scientific research: 1) study of the features and specifics of the legal regime of martial law and 2) study of "anti-corruption restrictions", the features of their application, their content and characteristics. The combination of these directions will allow to investigate and clarify the specifics of the application of restrictions in the field of prevention of administrative offenses related to corruption under martial law, to identify possible problems of law enforcement, to trace trends for the future, to formulate priorities for further scientific research.

According to the results of the analysis, the stages of the study of restrictions in the field of prevention of administrative offenses related to corruption under martial law in Ukraine in administrative and legal science were formulated, their time limits and characteristics were determined. A certain tendency towards specialization of doctrinal research on the application of restrictions in the field of prevention of administrative offenses related to corruption under martial law in Ukraine was noted, which should be preserved in the future, as well as to ensure an in-depth study of the phenomenon of restrictions in the field of prevention of administrative offenses related to corruption under martial law, their features, and the practice of application.

Key words: martial law, prevention of corruption, prohibitions, corruption, restrictions, legal regime, administrative offense.

Обмеження у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією як один із складових елементів загальнонаціональної антикорупційної політики держави є предметом пильної уваги вчених-адміністративістів. Науковці вивчають ці обмеження, щоб з'ясувати їх ефективність, виявити можливі прогалини в законодавстві та розробити рекомендації для покращення застосування антикорупційних заходів. Проте введення правового режиму воєнного стану на території України актуалізує необхідність таких досліджень з урахуванням сучасних реалій та викликів. Абсолютно справедливо, що «в умовах повномасштабної війни проблема коруп-

ції набула характеру екзистенційної проблеми, позаяк впливає на стійкість та обороноздатність нашої держави, рівень підтримки нашими партнерами на всіх рівнях, іміджеві характеристики України» [1, с. 82]. Окремої наукової праці, присвяченої дослідженню обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану наразі немає, однак це не означає відсутність фокусу уваги вчених на поодиноких елементах такого напрямку превентивної діяльності. Тому можна вести мову про відносне формування двох умовних векторів у сфері наукових досліджень із зазначеного питання: 1) дослідження особливостей та специфіки

правового режиму воєнного стану та 2) дослідження «антикорупційних обмежень», особливостей їх застосування, їх зміст та характеристика. Синергія цих двох векторів дозволить дослідити і з'ясувати специфіку застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану, виявити можливі проблеми правозастосування, простежити тенденції на майбутнє, сформулювати пріоритети для подальших наукових пошуків.

Слід приділити увагу кожному із означених векторів, адже дослідження обмежень, що застосовуються для запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією під час воєнного стану, є важливою частиною всього комплексного масиву сучасної адміністративно-правової науки. Якщо виокремлювати дослідження, пов'язані із науковою характеристикою особливостей та специфіки правового режиму воєнного стану, варто зазначити, що такі роботи в Україні формувались задовго до 2022 р. і пізніше, коли відповідна тематика стала «науковим мейнстрімом» через повномасштабне вторгнення країни-агресора. Наприклад, питання політико-правових засад протидії корупції, політико-правових засад забезпечення національної безпеки України віднесені до Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2019-2023 роки (Постанова Президії Національної академії наук України від 30.01.2019 р. [2]), а також постійно у центрі уваги у тематичних планах фундаментальних досліджень наукових установ Національної академії правових наук України [3]. Окрім того, у наукових роботах корупція часто аналізується як одна із загроз національній безпеці України, що набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану. Так, В.В. Сокурченко зазначає, що «на державному рівні корупція прямо чи опосередковано визнається однією з реальних загроз національній безпеці України: 1) у сфері державної безпеки через її поширення в органах державної влади та зрощення бізнесу і політики; 2) у внутрішньополітичній сфері через порушення з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування Конституції і законів України, прав і свобод людини і громадянина; 3) в економічній сфері через переважаючу діяльність управлінських структур особистих, корпоративних, регіональних інтересів над загальнонаціональними» [4, с. 103-104], із чим слід цілком погодитись.

Насамперед, можна виокремити групу наукових робіт, присвячених дослідженням різних аспектів правових режимів, в тому числі надзвичайних правових режимів, а серед них – фрагментарна увага приділяється і правовому режиму воєнного стану, наприклад, роботи В.Я. Настюка, В.В. Белєвцевої «Адміністративно-правові режими в Україні» (2009 р.), С.О. Кузніченка «Надзвичайні адміністративно-правові режими: зарубіжний досвід та українська модель» (2011 р.), Т.П. Мінки «Онтологічна характеристика правового режиму» (2012 р.), Н.В. Коваленко «Поняття та ознаки адміністративно-правового режиму» (2020 р.), А.С. Славко «Типологія адміністративно-правових режимів» (2020 р.), О.А. Гусар, О.П. Мандрики, М.І. Рустамової «Законодавче забезпечення адміністративно-правових режимів» (2020 р.), монографія за загальною редакцією М.В. Афанасьєвої «Права людини в особливих правових режимах: досвід України» (2022 р.) та ін. Результати цих наукових робіт дозволяють глибше зрозуміти як загальні, так і специфічні аспекти правових режимів, а також їх вплив на суспільство та державу у цілому. У світі сучасних викликів, таких як повномасштабні війни, тероризм, екологічні катастрофи, вчені шукають способи адаптації правових режимів до нових умов. В той же час, наукові роботи українських вчених, які присвячені питанням воєнного стану, дозволяють ґрунтовніше зрозу-

міти специфіку воєнного стану, його правове регулювання та соціальні наслідки. Вони також сприяють розробці ефективних механізмів правового регулювання в умовах військових конфліктів та криз.

В наявності наукові роботи, присвячені питанням безпосередньо воєнного стану. У цьому контексті варто погодитись із В.П. Ковалем, що «увага науковців, практиків, громадських діячів, службовців, цивільного населення до проблем воєнного стану викликана розумінням необхідності створення ефективних механізмів забезпечення воєнної безпеки в умовах сучасної геополітичної ситуації, стабільності соціальних систем та відверненням, а також подоланням тих глобальних та регіональних загроз, які останнім часом пронизують усе міжнародне співтовариство та посягають на функціонування правових інститутів в усіх сферах життєдіяльності суспільства, а також у сфері національної безпеки та оборони» [5, с. 135-136]. Це висловлювання підкреслює, що відповідь на виклики сучасної геополітичної обстановки вимагає не лише військових рішень, а й глибокого наукового аналізу соціальних, правових та політичних аспектів, що впливають на національну безпеку та оборону. Такий підхід дозволяє створити більш стійкі та адаптивні системи, які можуть ефективно протистояти не лише поточним, а й майбутнім загрозам. В.О. Голуб у дисертації «Становлення та розвиток інституту адміністративно-правового режиму воєнного стану» (2017 р.) всебічно висвітлює теоретичні проблеми та суспільно-політичну роль адміністративно-правового режиму воєнного стану; визначає сутність та зміст адміністративно-правового режиму воєнного стану, його місце в системі правових та надзвичайних адміністративно-правових режимів; проводить історико-правовий аналіз становлення та розвитку інституту адміністративно-правового режиму воєнного стану з часу виникнення у пізньому середньовіччі до часу написання роботи; досліджує юридичний порядок введення, продовження та скасування адміністративно-правового режиму воєнного стану в Україні та відповідні надзвичайні адміністративно-правові режими у зарубіжних державах; характеризує правовий статус суб'єктів, діяльність яких направлена на забезпечення адміністративно-правового режиму воєнного стану; формулює пропозиції щодо уточнення низки нормативних актів, які регулюють адміністративно-правовий режим воєнного стану та діяльність суб'єктів щодо його забезпечення.

Монографія С.О. Кузніченка та В.О. Голуба «Воєнний стан: закордонний досвід та українська модель (досвід комплексного дослідження)» (2019 р.) присвячена аналізу теоретичних розробок нормативно-правового регулювання інституту адміністративно-правового режиму воєнного стану; дослідженню питань нормативно-правового регулювання інституту адміністративно-правового режиму воєнного стану, спеціальних правових механізмів регулювання суспільних відносин, що виникають у надзвичайних ситуаціях, а також механізмів створення комплексного міжгалузевого правового інституту воєнного стану та використання правових засобів, направлених на ефективну організацію діяльності органів публічної адміністрації у незвичайних (надзвичайних) умовах збройного конфлікту та воєнних загроз. В окремому підрозділі автори аналізують обмеження прав і свобод громадян в умовах дії адміністративно-правового режиму воєнного стану. Зазначена монографія є науковою роботою, в якій визначено особливості воєнного стану з різних перспектив, включаючи міжнародний досвід та специфіку в українському контексті, що є корисним ресурсом для вивчення питань, пов'язаних з воєнним станом, його правовим регулюванням, історичною складовою, соціально-економічними наслідками, а також впливом на права людини та громадянські свободи.

Воєнний стан як особливий правовий режим (зокрема теоретичний та практичний аспекти) аналізує В.П. Коваль

у дисертації «Адміністративно-правовий статус військовослужбовців в Україні в умовах правового режиму воєнного стану» (2021 р.), адже окремі розділи роботи присвячені загальній характеристиці особливих правових режимів та питанням воєнного стану як одного з різновидів особливих правових режимів. Теоретичні аспекти включають аналіз концептуальних основ воєнного стану, його правової природи та місця в системі права. Також обговорюються теорії, що лежать в основі введення та функціонування правового режиму воєнного стану. Практичні аспекти охоплюють дослідження реальних випадків застосування воєнного стану, його вплив на адміністративні процедури та управління військовими силами, а також аналіз змін у статусі військовослужбовців.

Автори монографії «Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану» (2023 р.) [6] подають розширений авторський курс адміністративного права та адміністративного процесу України в умовах воєнного стану, де за основу взято теоретичні положення та практику діяльності публічної адміністрації, що відповідає цінностям людино-центристської теорії, коли публічна адміністрація має організувати та забезпечити оборону Вітчизни, права, свободи й інтереси приватних громадян та правопорядок в умовах воєнного стану. Адміністративне право та адміністративний процес в умовах воєнного стану в Україні мають вирішальне значення для забезпечення безпеки та стабільності в країні. Вони повинні бути адаптовані до особливостей ситуації та забезпечувати ефективну роботу владних органів у кризових умовах.

У збірнику наукових праць «Правова система України в умовах воєнного стану» (2022 р.) [7] акумульовано результати досліджень з питань функціонування правової системи України в умовах воєнного стану. Пошуки вчених спрямовані на визначення особливостей взаємодії правової держави, громадянського суспільства та особи в період дії воєнного стану в Україні. Вони аналізують правові аспекти воєнного стану, його вплив на права і свободи громадян, на діяльність судової системи, на правоохоронні органи та інші елементи. Особливу увагу приділено концепції державного суверенітету в розрізі зовнішньої агресії, взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства в умовах війни та післявоєнний час, охорони та захисту прав людини.

У дисертаціях також проводиться дослідження окремих питань правового режиму воєнного стану. Наприклад, П.О. Давиденко у роботі «Механізм забезпечення конституційних прав людини в умовах воєнного стану» (2023 р.) [8] окремий розділ присвячує теоретичним аспектам проблематики воєнного стану, зокрема аналізує поняття та особливості воєнного стану в системі загальнонаціональних особливих (надзвичайних) правових режимів; обґрунтовує правомірність обмеження прав людини в умовах воєнного стану; характеризує обмеження прав людини через застосування заходів воєнного стану.

Д.Б. Ступак у дисертації «Адміністративно-правове забезпечення правового режиму воєнного стану» (2023 р.) [9] досліджує теоретико-правові засади правового режиму воєнного стану в Україні (а саме аналізує теоретико-правові засади особливих адміністративно-правових режимів в Україні; визначає поняття та загальну характеристику правового режиму воєнного стану в Україні; проводить порівняльно-правову характеристику правових режимів антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил в Україні; приділяє увагу зарубіжному досвіду адміністративно-правового забезпечення особливих правових режимів), а також з'ясує особливості адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану в Україні (формулює поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану в Україні; характеризує адміністративно-правове регулю-

вання правового режиму воєнного стану в Україні; визначає суб'єктів адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану в Україні; досліджує інструменти адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану в умовах російської військової агресії).

Наукова публіцистика також не залишає поза увагою питання, пов'язані з характеристикою правового режиму воєнного стану. Це включає аналіз правових норм, що регулюють воєнний стан, обговорення обмежень прав та свобод громадян, а також розгляд управлінських та соціальних аспектів такого режиму. Автори науково-публіцистичних робіт намагаються зробити цю тему доступною для широкого кола читачів, пояснюючи складні юридичні поняття простою мовою та висвітлюючи актуальні приклади з різних країн. Завдяки науковим публікаціям можна отримати доступ до актуальних відомостей, результатів досліджень, теоретичних концепцій та поглядів провідних вчених у галузі права. Крім того, наукова публіцистика забезпечує критичний огляд законодавства та його відповідність міжнародним нормам, допомагає виявити прогалини в законодавстві та запропонувати шляхи їх вирішення. Таким чином, вона сприяє покращенню правового регулювання правового режиму воєнного стану, допомагає розробці нових методів та підходів до цієї проблематики.

В якості прикладу можна навести результати дослідницької роботи таких вчених, а саме: А.Т. Комзюк, М.А. Комзюк, Є.А. Липій «Адміністративно-правовий режим воєнного стану, введеного в Україні у зв'язку з московською військовою агресією» (2022 р.), С.В. Кулик «Правовий режим воєнного стану: теоретико-методологічні аспекти» (2022 р.), Л.Є. Кисіль «Режим воєнного стану в Україні: адміністративно-правові аспекти» (2022 р.), В.О. Басс, Т.Г. Корж-Ікаєва «Правовий режим воєнного стану та його адміністративно-правове забезпечення в умовах повномасштабного збройного конфлікту в Україні» (2023 р.), М.М. Прохоренко «Еволюція поглядів на адміністративно-правове забезпечення правового режиму воєнного стану в Україні» (2023 р.), О.І. Остапенко, О.І. Байк «Про воєнний стан як особливий вид адміністративно-правового режиму» (2023 р.), А.В. Тимошенко, О.П. Котляренко «Правовий режим воєнного стану: основні аспекти та його вплив на права і свободи громадян» (2023 р.), В.Й. Пашицький, Д.Б. Ступак «Система законодавства з регулювання адміністративно-правового режиму воєнного стану» (2023 р.) та ін. Це свідчить про фокус уваги наукової спільноти на проблематиці запобігання корупції в умовах воєнного стану. Адже тема протидії корупції в умовах воєнного стану в Україні є надзвичайно актуальною, оскільки в таких умовах існує підвищений ризик зловживань через змінені правові рамки та посилення повноважень публічної адміністрації. Детальне дослідження цих питань допомагає виявити слабкі місця в антикорупційних механізмах та розробити ефективні стратегії для їх усунення. Це важливо для забезпечення прозорості, підзвітності та довіри громадян до державних інституцій, особливо в період військового конфлікту.

Другий вектор наукових досліджень, пов'язаний із запобіганням корупції, корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним із корупцією; «антикорупційними обмеженнями», особливостями їх застосування, їх змістом та характеристикою. Враховуючи загальнодержавне значення, постійну актуальність і нагальність превенції правопорушень, пов'язаних із корупцією, перманентне внесення змін до антикорупційного законодавства, цей предмет дослідження знайшов відображення у відповідних тематичних роботах. Наприклад, можна помітити що у дисертаціях різних років увага приділяється адміністративно-правовим засадам боротьби, запобігання корупції, актуальним проблемам

у цій сфері, з урахуванням норм законодавства, що було чинним на момент підготовки і написання робіт (результати досліджень таких авторів як О.В. Терещук (2000 р.), Р.М. Тучак (2007 р.), В.М. Гарашук (2010 р.), В.Д. Гвоздецький (2015 р.), Т.В. Хабарова (2017 р.), Е.Б. Подоляк (2017 р.), В.Е. Гедулянов (2020 р.), О.П. Мусієнко (2017 р.), Ю.В. Дем'янчук (2020 р.) та ін.). О.Ю. Василенко у дисертації «Адміністративно-правові засади запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням» (2023 р.) [10] комплексно досліджує адміністративно-правові засади запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням, їх сучасного стану та можливості вдосконалення з урахуванням практики правозастосування та зарубіжного досвіду, проте без врахування особливостей, пов'язаних із правовим режимом воєнного стану. В.А. Приймак у дисертації «Організаційно-правові засади запобігання корупції в органах військового управління» (2024 р.) [11] досліджує не лише теоретичні питання, пов'язані із запобіганням корупції, а й з'ясовує особливості такого виду превентивної діяльності в конкретно визначеній сфері (сфері військового управління), що актуалізує результати роботи в умовах воєнного стану. Варто підкреслити, що дослідження, які охоплюють не тільки теоретичні аспекти запобігання корупції, але й зосереджують увагу на практичних особливостях її превентивної діяльності в специфічних сферах, таких як військове управління, є вкрай важливими, оскільки корупція у військовому управлінні може мати серйозні наслідки для національної безпеки та обороноздатності країни. Вони (наукові дослідження) дозволяють не тільки зрозуміти загальні принципи запобігання корупції, але й адаптувати ці принципи до унікальних умов, які існують в умовах воєнного стану. Такий підхід сприяє розробці більш цілеспрямованих та ефективних механізмів, які можуть бути застосовані для зміцнення інтегритету та зменшення ризиків корупції в критично важливих секторах.

У навчальній літературі тематика запобігання корупції, яку активно висвітлюють вчені, також не залишається поза увагою. Вона охоплює широкий спектр питань, від теоретичних основ до практичних заходів боротьби з корупцією (наприклад, навчальний посібник С.М. Клімової, Т.В. Ковальнової «Організація запобігання та протидії корупції в Україні» [12], навчальний посібник І.С. Бондар, В.Г. Горник, С.О. Кравченко, В.В. Кравченко «Антикорупційна політика та запобігання корупції в публічному управлінні» [13], навчальний посібник за редакцією Б.М. Головкина, С.Ю. Лукашевича «Правові основи запобігання та боротьби із корупцією» [14], практичний посібник за редакцією О.М. Костенка «Судовий розгляд справ про правопорушення, пов'язані з корупцією» [15], підручник за редакцією Б.М. Головкина «Запобігання корупції» [16] тощо).

Враховуючи роль, зміст і значення спеціального законодавства у сфері запобігання корупції, слід також брати до уваги і положення науково-практичних коментарів до відповідних «антикорупційних» законів різних часових періодів, які містять глибокий аналіз нормативних положень, пропонують інтерпретації та роз'яснення для їх правильного застосування (наприклад, науково-практичні коментарі за редакцією М.І. Хавронюка, В.О. Шамрай, В.В. Коваленка, Л.Л. Лазебного, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова та ін.).

В той же час, предмет дослідження, зорієнтований на обмеження у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану, вимагає концентрації уваги на результатах досліджень, що стосуються саме цих обмежень. Наприклад, К.В. Берднікова у дисертації «Адміністративна відповідальність за порушення встановлених заборон та обмежень в сфері запобігання корупції в Україні» (2016 р.) [17] аналізує теоретико-правові основи адміністратив-

ної відповідальності за порушення встановлених заборон та обмежень у сфері запобігання корупції; детально визначає особливості такої відповідальності (із акцентом на складі адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією; особливості провадження в адміністративних справах, пов'язаних із порушенням встановлених антикорупційних заборон та обмежень; проблеми розвитку антикорупційного законодавства в Україні та засади застосування встановлених заборон та обмежень, спрямованих на запобігання корупції); досліджує світову практику протидії корупції та її вплив на тенденції розвитку антикорупційного законодавства в Україні. Т.О. Коломоєць, Р.О. Кукурудз, С.М. Кушнір у науково-практичному нарисі «Обмеження для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, як засіб запобігання виникненню конфлікту приватного та публічного інтересів: правовий аспект» (2019 р.) [18] подають аналіз базових доктринальних, нормативних положень з питань «спеціальних обмежень», встановлених для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, із акцентом уваги на специфіку нормативного визначення засад використання ресурсів окремих різновидів таких обмежень в аспекті запобігання виникненню конфлікту приватного та публічного інтересів. Досить комплексно досліджує обмеження та заборони як засоби запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, у діяльності державних службовців О.М. Шимон у своїй дисертації (2020 р.) [19], приділяючи увагу загально-теоретичним та історико-правовим аспектам обмежень та заборон як засобів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, у діяльності державних службовців; детальної правовій характеристиці кожного із обмежень, визначеного у спеціальному антикорупційному законодавстві; основним напрямкам удосконалення правового регулювання та застосування обмежень і заборон як засобів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією. Також свої наукові інтереси у досліджуваній тематиці стосовно антикорупційних обмежень реалізували С.С. Серьогін (щодо механізмів протидії та обмежень корупції в органах публічної влади) [20], О.Г. Бондарчук (щодо правових обмежень, пов'язаних з проходженням державної служби в пенітенціарних установах, спрямованих на протидію корупції за законодавством України) [21], Т.О. Коломоєць (щодо якості понятійно-термінологічної складової антикорупційного законодавства у частині закріплення обмежень та заборон) [22], Ю.Б. Ірха (щодо поняття, сутності та ролі правових заборон і обмежень у запобіганні та протидії корупції в Україні) [23], М.Г. Вербеньський, В.О. Рядінська, Ю.Б. Ірха, А.І. Хальота, С.М. Пантелєєв, І.В. Опришко, В.А. Мацько (щодо антикорупційних заборон та обмежень в діяльності Національної поліції України) [24] та ін.

Досить часто у наукових роботах аналізу підлягає якийсь один вид «антикорупційних» обмежень. Наприклад:

- обмеження щодо одержання подарунків (роботи Т.О. Коломоєць, В.М. Киричко, О.О. Дудорова та Р.О. Мовчан, О.А. Лупало, О.М. Окопник, А.Є. Плетньової, О.З. Гладуна, К.І. Годуєвої, А.В. Титко, В.О. Рядінської, Ю.Б. Ірхи та ін.);

- обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (роботи І.Й. Снігур, О.В. Мельник, З.А. Загинеї, О.О. Кваша, О.М. Соловйової, А.Є. Іванової та ін.);

- обмеження спільної роботи близьких осіб (роботи Н.В. Янюк, Я.О. Триньової, С.Ю. Бойко та ін.) тощо. Однак, всі ці роботи, хоча і стосуються обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією, проте жодним чином не пов'язані із особливостями їх ресурсу в умовах воєнного стану.

Водночас, варто зауважити, що в наявності результати наукових досліджень, що висвітлюють окремі аспекти, або різновиди «антикорупційних» обмежень саме в умовах воєнного стану. Так, наприклад, Т.О. Коломоєць, Д.С. Кремова у статті «Антикорупційні обмеження» для публічних службовців в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні: чи можливою є зміна «базової» нормативної моделі?» (2022 р.) [25] доводять, що для забезпечення ефективності діяльності публічних службовців, їх «максимальної» концентрації зусиль на реалізації та захисті публічних службовців впроваджено інститут «обмежень для публічних службовців», невід'ємною складовою якого є «антикорупційні обмеження для публічних службовців» як «фільтр» проти «корозії публічної влади». В Україні інститут «антикорупційних обмежень для публічних службовців» успішно використовується вже протягом тривалого часу, зазнав істотних змін у нормативно-правовому закріпленні своїх засад, зарекомендував себе як достатньо ефективний інструмент запобігання корупції у всіх її зовнішніх проявах у сфері публічної служби. Окрім того, Т.О. Коломоєць, Д.С. Кремова у своїй роботі обґрунтовують, що антикорупційні обмеження, або «такі «позбавлення», «ущемлення» не є випадковими, безмежними, суб'єктивними, дискримінаційними тощо. Їх обов'язковими ознаками є: а) об'єктивна зумовленість потребою забезпечення ефективної діяльності публічних службовців та усунення передумов для будь-яких зловживань; б) формальна визначеність; в) змістовність (свідоме утримання від певних активних дій щодо реалізації передбачених законодавством прав людини і громадянина у зв'язку із набуттям правового статусу публічного службовця). Якщо мова йде про «антикорупційні обмеження» як окремий різновид обмежень для публічних службовців (за критерієм наявності антикорупційної спрямованості), перша ознака обмеження деталізується з акцентом на виконання ролі «фільтра» для вчинення публічним службовцем діянь (дій, бездіяльності) щодо «корозії» публічної служби, «корозії» публічної влади» [25, с. 78]. Т.О. Коломоєць, С.М. Кушнір, Д.С. Кремова у статті «Цільове подарункове обмеження» – новела вітчизняного антикорупційного законодавства України в період дії правового режиму воєнного стану» (2022 р.) [26] звертають увагу на те, що задля забезпечення релевантності положень чинного вітчизняного антикорупційного законодавства вимогам правового режиму воєнного стану в Україні, із активізацією участі публічних службовців у благодійній, волонтерській та іншій діяльності, зорієнтованій на допомогу ЗСУ та особам, постраждалим від збройної агресії України, й одержанням відповідної допомоги самими публічними службовцями у разі перебування на тимчасово окупованих територіях, у зоні бойових дій, вимушеного переміщення з місця фактичного перебування, а також для збереження й за таких умов основного призначення «подарункових антикорупційних обмежень» як «фільтра» протиправних діянь осіб, уповноважених слухати публічним інтересам, законодавцем впроваджено

«антикорупційну новелу» – «цільові подарункові антикорупційні обмеження». Т.О. Коломоєць у тезах доповіді «Антикорупційні нормативні новації» та їх вплив на реалізацію правового статусу публічних службовців в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні» (2022 р.) [27] доводить важливість і обґрунтованість запровадження «антикорупційних нормативних новацій», та їх практичну значущість. І.М. Шопіна у статті «Особливості запобігання корупції та підвищення доброчесності у період правового режиму воєнного стану» (2023 р.) [28] визначає особливості запобігання корупції серед військових посадових осіб та підвищення рівня їх доброчесності за умов правового режиму воєнного стану в Україні. С.А. Федчишин у матеріалах Міжнародного науково-практичного конгресу «Модифікація правообмеження публічних службовців щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності як прояв антикризового управління в умовах воєнного стану в Україні» (2024 р.) [29] звертає увагу на те, що модифікація (пом'якшення) правообмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності стала реагуванням держави на виклики воєнного стану та спрямовувалась на сприяння публічним службовцям, які опинилися у складній матеріальній ситуації через вимушене переселення та інші обставини, у отриманні доходу для існування, а відповідно – й на запобігання відтоку кадрів із публічної служби в умовах воєнного стану.

З огляду на зазначене, є підстави для формулювання етапів дослідження обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в Україні в адміністративно-правовій науці, що дозволяє системно підходити до відповідного питання із наданням практичних рекомендацій для вдосконалення адміністративно-правових інструментів у боротьбі з корупцією, зокрема: 1) прелімінарний етап (1991 р. – 2014 р.) – характеризується формуванням доктринальних основ, засад щодо питань «антикорупційної» спрямованості та надзвичайних, екстраординарних правових режимів; 2) магістральний етап (2014 р. – 2022 р.), пов'язаний із безпосереднім дослідженням особливостей оновленого пакетного антикорупційного законодавства та нового закону, що закріплює засади правового режиму воєнного стану, особливостей предмету їх регулювання та практичного застосування; 3) поточний етап (2022 р. – 2024 р.) відзначається дослідженнями, що стосуються введеного на території України правового режиму воєнного стану, а також безпосереднього правозастосування норм законодавства антикорупційної спрямованості.

Таким чином, можна вести мову про встановлення певної тенденції щодо спеціалізації доктринальних досліджень застосування обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану в Україні. Ці тенденції треба зберегти і надалі, а також забезпечити поглиблене вивчення феномену обмежень у сфері запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією в умовах воєнного стану, їх особливостей, практики застосування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кресіна І.О. Корупція як екзистенційна проблема України в умовах російської агресії. *Актуальні проблеми протидії корупції в умовах воєнного стану* : матеріали міжнар. наук.-прак. конф. Науководослідний інститут публічного права. м. Львів – Торунь, 15 лют. 2024 р. м. Львів – Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 82-85.
2. Про Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2019-2023 роки: Постанова Президії Національної академії наук України від 30.01.2019 р. URL: <https://www.nas.gov.ua/legaltexts/DocPublic/P-190130-30-0.pdf>.
3. Тематичні плани фундаментальних досліджень наукових установ Національної академії правових наук України, що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету. URL: <https://nals.com.ua/fundamentalni-doslidzhennya/>.
4. Сокурєнко В.В. Корупція як зовнішня загроза національній безпеці України. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : Матеріали міжнародної наук.-прак. конф. (м. Київ, 9 груд. 2016 р.). К., 2016. С. 103-105. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4f595d0e-9846-45e9-864f-76417d3440d8/content>.
5. Коваль В.П. Адміністративно-правовий статус військовослужбовців в Україні в умовах правового режиму воєнного стану: дис. ... д-ра філософії : 081. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2021. 225 с. URL: <https://old.karazin.ua/docs/work/dysertatsii/koval-dysertatsia.pdf>.

6. Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану: колективна монографія / Галунько В., Стеценко С., Берлач А., Буханевич О., Ситников О. та ін.; за заг. ред.: В. Фелика, В. Курила. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 704 с.
7. Правова система України в умовах воєнного стану : збірник наукових праць / за заг. ред.: О.О. Кота, А.Б. Гриняка, Н.В. Міловської, М.М. Хоменка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 540 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/images/POLN_TEXT/PSUUUVS.pdf.
8. Давиденко П.О. Механізм забезпечення конституційних прав людини в умовах воєнного стану : дис. ... д-ра філософії : 081. Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2023. 226 с.
9. Ступак Д.Б. Адміністративно-правове забезпечення правового режиму воєнного стану: дис. ... д-ра філософії : 081. Національний університет оборони України. Київ, 2024. 230 с. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/dr-kep-stup-23.pdf>.
10. Василенко О.Ю. Адміністративно-правові засади запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням. дис. ... д-ра філософії: 081. Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет». Ужгород, 2023. 231 с.
11. Приймак В.А. Організаційно-правові засади запобігання корупції в органах військового управління: дис. ... д-ра філософії: 081. Національний університет оборони України. Київ, 2024. 261 с.
12. Клімова С.М., Ковальова Т.В. Організація запобігання та протидії корупції в Україні: навч. посіб. Харків: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2012. 180 с.
13. Антикорупційна політика та запобігання корупції в публічному управлінні : навч. посіб. / І.С. Бондар, В.Г. Горник, С.О. Кравченко, В.В. Кравченко. Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. 192 с.
14. Правові основи запобігання та боротьби із корупцією: навч. посіб. для підгот. до атестації здобув. вищої освіти / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; уклад. Б.М. Головін та ін. ; ред.: Б.М. Головін, С.Ю. Лукашевич. Харків : Право, 2018. 288 с.
15. Судовий розгляд справ про правопорушення, пов'язані з корупцією: практ. посіб. / кол. авт.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. О.М. Костенка. Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. 346 с.
16. Запобігання корупції : підручник / К.А. Автухов та ін. ; за ред. Б.М. Головіна ; М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2019. 296 с.
17. Берднікова К.В. Адміністративна відповідальність за порушення встановлених заборон та обмежень в сфері запобігання корупції в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 19 с. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/068/aref_Berdnikova%20K.V..pdf.
18. Коломоєць Т.О., Кукурудз Р.О., Кушнір С.М. Обмеження для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, як засіб запобігання виникненню конфлікту приватного та публічного інтересів: правовий аспект : науково-практичний нарис / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 80 с.
19. Шимон О.М. Обмеження та заборони як засоби запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, у діяльності державних службовців в Україні : дис. ... д-ра філософії : 081. Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2020. 201 с.
20. Серьогін С.С. Механізми протидії та обмеження корупції в органах публічної влади. *Теорія та практика державної служби* : матеріали наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 11-12 листоп. 2011 р. / Нац. агентство України з питань держ. служби, Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2011. С. 107-109.
21. Бондарчук О.Г. Правові обмеження, пов'язані з проходженням державної служби в пенітенціарних установах, спрямовані на протидію корупції за законодавством України. *Держава і право. Юридичні і політичні науки* : зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2012. Вип. 58. С. 227-234.
22. Коломоєць Т.О. Чи можна вважати якісною понятійно-термінологічну складову закону України «Про запобігання корупції» у частині закріплення обмежень та заборон для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування? *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 35-40.
23. Ірха Ю.Б. Поняття, сутність та роль правових заборон і обмежень у запобіганні та протидії корупції в Україні. *Інформація і право*. 2022. № 3. С. 97-109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2022_3_12.
24. Антикорупційні заборони та обмеження в діяльності Національної поліції України : монографія / М. Г. Вербенський та ін.; Держ. НДІ МВС України. Київ ; Вінниця : ТВОРИ, 2022. 443 с.
25. Коломоєць Т.О., Кремцова Д.С. «Антикорупційні обмеження» для публічних службовців в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні: чи можливо є зміна «базової» нормативної моделі? *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 59-64. URL: http://lsej.org.ua/4_2022/16.pdf.
26. Коломоєць Т.О., Кушнір С.М., Кремцова Д.С. Цільове подарункове обмеження – новела вітчизняного антикорупційного законодавства України в період дії правового режиму воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 68-71.
27. Коломоєць Т.О. Антикорупційні нормативні новації та їх вплив на реалізацію правового статусу публічних службовців в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні. *Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності* : зб. матеріалів засідання № 3 постійно діючої міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 23 вересня 2022 р.). Кропивницький : Центрально-Українське видавництво, 2022. С. 100-103.
28. Шопіна І.М. Особливості запобігання корупції та підвищення доброчесності у період правового режиму воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 458-461.
29. Федчишин С.А. Модифікація правообмеження публічних службовців щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності як прояв антикризового управління в умовах воєнного стану в Україні. *Гуманітарні стандарти правових систем у сучасному світі: виклики, рішення, тенденції* : матеріали міжнар. наук.-практ. конгресу: у 2 ч. Частина 1 (м. Запоріжжя, 16 трав. 2024 р.) / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. С. 237-242.